

RISEN OG VESLEGUTTEN.

(Lappisk eventyr.)

En liten gut gik og gjætte sauene. Saa kom det en rise eller et stortroll og vilde ha ham til tjenestegut. Gutten lovet at være det. «Naar du har drevet hjem sauene, kan du finde mig her!» sa risen. Da gutten hadde drevet sauene hjem og kom tilbake, la de avsted til risens hjem. Paa veien blev risen og gutten enige om at de burde ta med sig litt tør rekeved hjem. Saa fandt de en bjerk. «Denne tænker jeg vi tar,» mente risen. «Den er noget liten, den,» sa gutten. Saa gik de et litet stykke længer, saa fandt de en ek, en sterk ek, som vinden hadde blaast overende. «Denne tænker jeg vi tar,» sa gutten. «Den er noget stor den,» mente risen. «Aa, bær du i toppen, saa skal jeg selv bære i rotenden,» sa gutten og gav sig til at spikke et par lange, spidse træpinder. «Hvad vil du med de pindene?» spurte risen. «Stikke dem i øinene paa dig, dersom du ser dig tilbake,» sa gutten. Da risen tok i topenden og begyndte at dra, satte gutten sig paa rotenden, og risen turde ikke se sig tilbake. De gik et litet stykke vei, saa sier risen: «Aa, haa, det er tungt!» «Jeg er ikke det mindste træt, jeg,» sier gutten. Da de begyndte at nærme sig risehjemmet, sa gutten: «Du

skal ikke kaste træet i marken, før jeg sier du skal kaste!» Da gutten sa fra, kastet risen træet i marken. «Aa, haa, det var tungt,» sa han. «Nu skal jeg gi dig et raad,» sa risen til gutten. «Du skal ikke gaa ind i svalen der.» Men risen var ikke før gaat ind i huset, før gutten løp til svalen, og i svalen var der en hest, og hesten sa til gutten: «Vet du hvad arbeide husbond gir dig imorgen?»

«Nei, ikke vet jeg det,» sa gutten.

«Han sier du skal sætte ut baaten,» sa hesten, «og da skal du si: «Dersom jeg skal ta i baaten og sætte den ut, saa gaar hele baaten i knas.» Saa blev det morgen. Risen satte sig til at spise og sa til gutten: «Gaa og sæt ut baaten!» «Skal jeg ta og sætte ut baaten din, gaar hele baaten i knas,» sa gutten. «Aa, jeg skal sætte ut baaten sjøl,» sa risen.

Saa satte han baaten ut, og saa skulde de ro til fjords for at fiske. «Ta i aarene og ro!» befalte risen. «Skal jeg ta i og ro,» sa gutten, «saa gaar aarene og alle greiene dine i knas!» Aarene var av jern. «Aa, jeg skal ro sjøl jeg,» sa risen igjen. Saa rodde de et litet stykke, og saa sa risen: «Her kommer mit hvitting-agn!» «Saa du har ikke likere agn end et hvitting-agn?» sa gutten. Saa rodde de igjen et stykke. «Her er mit torskeagn!» sa risen. «Har du ikke likere agn end det,» sa gutten. Saa rodde de igjen et stykke. «Her er mit hvalagn,» sa risen, «sæt dig nu til med snøret og begynd at fisk!» Gutten tok bare og saa paa snøret. «Hvad er det du sitter og ser efter paa mine fiskegreier?» spurte risen. «Saa dette er redskapen din?» sa gutten, «skal jeg fiske med slike greier, saa gaar de i filler allesammen.» «Aa, jeg skal fiske

sjøl, jeg.» sa risen. Risen til at fiske, saa fik han tvebitt og trak to hvalfisker paa én gang og rodde ind til stranden. Da de kom til stranden, tok risen en hvalfisk i hver haand bak i halen og drog dem op, bandt dem sammen og hang dem op paa fiskehjellen sin. «Gaa og gjør op varme!» befalte han gutten. — «Skal jeg blaase op varme, blaaser jeg taket av huset dit!» sa gutten. «Aa, jeg skal gjøre det sjøl, jeg,» sa risen. Men da risen begyndte at blaase paa varmen, føk gutten opunder taket og drev omkring deroppe som en dundott for risepusten. Risen saa efter gutten, som drev omkring opunder taket, og spurte: «Hvad tar du dig til deroppe?» «Jeg røsker næver til kveike for varmen vor,» svarte gutten. «Jeg mener gutten er slik han kan fly ogsaa,» sa risen ved sig selv. Saa kom gutten ned igjen, og de kokte mat. Da de hadde kokt og spist, la risen sig til at sove efter maten. Da han var sovnet, løp gutten bort i svalen til hesten. «Gaa bort i fjøset,» sa hesten «og dræp kua som staar der, for risens liv er i den kua, og saa skal du skjære hjertet midt over og gaa saa ind og se om risen er blit klein. Naar du har været der, saa skal du igjen gaa bort til kua og skjære hjertet i smaastykker. Naar du har gjort det, saa kom hit til mig igjen og slipp mig løs, og ta saa med dig en bøsse, et sverd, et stykke svovl, en flintesten og en kam.» Alt hvad hesten bad gutten om, det gjorde han. Da han hadde dræpt kua og kløvet hjertet, gik han ind til risen for at se hvordan det stod til. Han var død i samme øieblik gutten kløvde hjertet. Saa gik gutten til hesten; men han glemte at gaa tilbake igjen og skjære hjertet i smaastykker, slik som hesten hadde sagt. Saa reiste hesten og

gutten avsted og fór et langt, langt stykke vei, en hel dagsreise gjennom dal og over fjeld som gutten ikke visste navnet paa. De kom til store elver med vade-steder som gutten heller ikke visste navnet paa. Men endda slap de frem overalt. De reiste længer og længer avsted. Saa sier hesten til gutten: «Hører du noget, eller ser du noget?» «Jeg hører ikke noget, og ikke ser jeg noget heller,» sa gutten. Saa reiste de et litet stykke til. «Hører du noget, eller ser du noget?» spurte hesten igjen. «Jeg syntes likesom jeg hørte et vindpust suse under himmelen,» sa gutten. «Saa har risen faat liv igjen og er efter os,» sa hesten. «Kast svovlstykket bak dig og ønsk at det maa bli til et stort vand, som risen hverken kan komme over eller omkring.» Saa blev det et slikt vand. Da risen kom til vandet, ønsket han: «Aa gid den store øsen min var her, saa skulde jeg drikke op alt som ingenting.» Saa reiste han tilbake, hentet øsen, kom igjen til vandet og drak op hele vandet. Saa sier han til øsen sin: «Bliv her til jeg kommer igjen!» Saa kom der en liten fugl flyvende. «Kvi-vit, kvi-vit,» sa fuglen, «dersom du legger øsen din igjen her, saa tar jeg den, hakker den istykker og bærer den tilskogs!» «Aa du din lille fugl!» sa risen, «dersom jeg naadde dig, skulde jeg hugge hodet av dig. Før skal jeg bære øsen min tilbake, før jeg skal unde dig den.» Saa bar han øsen sin tilbake og drog igjen avsted efter gutten og hesten. «Hører du noget, eller ser du noget?» spurte hesten. «Nei, jeg hører ikke noget og ser ikke noget heller,» sa gutten. Saa drog de et langt stykke vei igjen, saa sier hesten: «Hører du noget, eller ser du noget?» «Jeg synes jeg hører likesom et vindpust suse henover himmelen,» svarte

gutten. «Saa kast flintestenen,» sa hesten, «og ønsk at den maa bli til et slikt berg at risen hverken kan komme over det eller omkring det.» Da risen kom til berget, ønsket han: «Aa gid min store naver var her, saa skulde jeg snart bore hul igjennem dig som ingenting.» Saa fór han tilbake for at hente naveren, og da han hadde gjort det, boret han hul i berget, saa han gik igjennem. Saa sier han til naveren sin. «Bli nu du her til jeg kommer tilbake.» Saa kom der en liten fugl og sier: «Kvi-vit, kvi-vit, dersom du legger naveren din igjen her, saa tar jeg den og bærer den tilskogs!» «Aa, din lille skitt-fugl,» sa risen, «dersom jeg naadde dig, skulde jeg hugge hodet av dig. Før skal jeg bære naveren min hjem igjen, før jeg skal unde dig den.» Saa bar han naveren hjem, og saa la han iveri igjen. «Hører du noget, eller ser du noget?» spurte hesten gutten. «Nei,» svarte gutten, «jeg hverken hører eller ser noget.» Saa drog de et litet stykke til, saa spurte hesten igjen: «Hører du noget eller ser du noget?» «Jeg synes likesom jeg hører et vindpust suser under himmelen,» sier gutten. «Naa, kast kammen og ønsk at den maa bli til en slik skog at risen hverken kan komme igjennem den eller omkring den.» Saa kom risen til skogen og ønsket. «Gid min store øks var her, saa skulde jeg snart hugge saa pas vei at jeg kom igjennem.» Saa reiste han tilbake og hentet øksen og kom til skogen igjen og hugget sig igjennem den. Saa sier han til øksen sin: «Bli nu du her til jeg kommer igjen!» Saa kom der en liten fugl. «Kvi-vit, kvi-vit,» sa fuglen, «dersom du legger øksen din igjen her, saa tar jeg den og bærer den tilskogs!» «Aa din lille skitt-fugl,» sa risen, «dersom jeg naadde dig, skulde jeg hugge

hodet av dig. Før skal jeg bære øksen min hjem, før jeg skal unde dig den.» Saa bar han øksen hjem, og saa la han iveri igjen. Da han tok til at naa ind paa gutten og hesten, hadde de ikke langt igjen til en dyp, lang fjeldkløft, og over fjeldkløften var der en stige. Naar de bare kunde slippe vel over fjeldkløften, kunde de siden reise i fred. Risen løp saa fort efter gutten og hesten for at naa dem, før de kom til fjeldkløften, at han løp den ene haanden sin tvers av mot en træstub. Hesten og gutten stod netop paa spranget til at hoppe over stigen. I det samme kom risen og grep hesten i halen. «Aa, dersom jeg hadde begge hænderne mine skulde jeg holde dig som ingenting,» sa risen; men med det samme slet han hestens hale tvers av. Hesten og gutten slap vel over; men risen stupte ned i kløften og slog sig ihjel. «Nu er vi sluppet fra den faren,» sa hesten til gutten, «men nu kommer vi til en kobberskog som vi maa dra igjennem, og dersom du brækker av en eneste gren, saa er vi dødsens.» «Ikke skal jeg brække nogen gren,» sa gutten. Saa reiste de gjennem skogen; men netop som de kom forbi den sidste grenen, saa brakk gutten den av. Saa kom risen som eide skogen, og han hadde kobberrustning og kobberhjelm paa hodet, og han spurte: «Hvem er det som farer gjennem min skog og brækker av mine trær!» «Det er vi det,» sa gutten. «Hvad vil du os?» «Ja, du skal snart faa se hvad jeg vil,» sa risen. Saa kom hesten og risen i slagsmaal med hverandre; men hesten vandt og dræpte risen, og saa tok de kobberrustningen og kobberhjelmen med sig og reiste videre. «Nu kommer vi til en sølvskog,» sier hesten til gutten, «og dersom du brækker av en eneste gren av trærne i skogen, er det

ute med os.» «Ikke skal jeg brække nogen gren,» sa gutten. Saa reiste de gjennom skogen; men som de kom forbi det sidste træet, saa brakk gutten av en gren. Straks kom risen som eide skogen og ropte. «Hvem er det som farer gjennom min skog og brækker grener av mine trær!» «Det er vi, det,» sa gutten. «Hvad vil du os?» «Du skal straks faa se hvad jeg vil,» sa risen, og saa begyndte hesten og risen at slaas. Hesten vandt og dræpte risen, og saa tok de sølvrustningen og sølvhjelmene og drog videre. «Nu kommer vi til en guldskog,» sier hesten til gutten, «og dersom du brækker en eneste gren av træerne, saa er vi dødsens.» «Ikke skal jeg brække av nogen gren,» sa gutten; men som de kom forbi det sidste træet, saa brakk gutten av en gren. Saa kom risen som eide guldskogen og ropte: «Hvem er det som farer gjennom min guldskog og brækker grener av mine guldtrær!» «Det er vi to, det,» svarte gutten. «Hvad vil du os?» «Du skal faa se hvad jeg vil,» sa risen og fór paa hesten; men hesten vandt og dræpte risen. Saa tok de guldrustningen og guldhjelmene hans og drog videre. Nu hadde de sluppet lykkelig og vel fra alle farer og kom henimot kongsgaarden. «Nu kan du sætte mig igjen her,» sier hesten til gutten, «og gaa ind i kongsgaarden alene; men glem ikke at jeg staar igjen her.» — Gutten gjorde som hesten bød ham, gik ind i kongsgaarden og sa: «God dag, naadige konge!» — «God dag» svarte kongen. Gutten blev staaende med luen paa. «Hvorfor tar du ikke luen av dig?» spurte kongen. «Det er skurv i hodet mit,» sa gutten, han vilde ikke vise frem guldhjelmene. Da kongen hørte det, saa lot han gutten beholde luen paa. «Hvor har du tænkt dig hen?»

spurte kongen. «Aa,» sa gutten, «jeg tar tjeneste hos den som vil ha mig.» «Naa, saa kan du bli her,» sa kongen. Saa var det forbi med den dagen. Det blev morgen den næste dagen, og kongen sendte gutten ut paa arbeide. Men kongen hadde tre døtre, og av dem var den yngste den vakreste. Mens gutten stod og arbeidet ute paa gaarden, stod den yngste datteren inde i et værelse og saa paa ham gjennem vinduet. Gutten klødde sig i hodet og løftet saapas paa luen, at hun saa litt av guldhjelm. «Mon ikke han far snart tænker paa at skaffe os friere,» sa den yngste i det samme og vendte sig bort fra vinduet mot søstrene sine. — «Sjøl veit,» svarte kongen, «det raar dere for selv.» — «Naa,» svarte den yngste, «saa tar jeg til mand den gutten som kom igaar.» «Du vil da vel ikke ha den skurveskolten,» spurte kongen. «Aa, han er god nok til mig,» mente datteren. Men de to andre søstrene tok hver sin høie og fornemme herremand. Næste dag sendte kongen de tilkomne svigersønnene sine ut paa jagt. De to fornemme svigersønnene gav han hver en ny haglbøsse; men skurvegutten fik en gammel en som ikke dugde til nogen ting. Saa gik de avsted til fjelds; men gutten gik til hesten sin, og der tok han sin egen bøsse, og saa gik han ogsaa avsted. Om en stund traf de sammen igjen oppe i fjeldet, og de to fornemme svigersønnene saa nu at skurvegutten hadde skutt saa mange fugl som han orket bære, mens de ikke hadde faat en eneste. Saa vilde de kjøpe fuglene av gutten. «Jeg kan gjerne sælge fuglene,» sa gutten, «men saa vil jeg ha de fæstegavene som dere har faat av kjærøstene deres.» Saa fik han fæstegavene, og de fik fuglene, en bør hver, og gutten blev igjen uten

fugler. Saa gik de hjem igjen, og paa veien skjød gutten en katugle, og den rænglet han hjem med. Da de nu kom til kongen og døtrene hans, saa sier kongen til den yngste datteren: «Hvad vil du med den skurvegutten der? Ser du ikke hvad de to andre har med sig, og han, han har ikke andet end en katugle.» «Aa, han er god nok til mig,» mente datteren. Saa begyndte de at ture bryllup og at drikke og spise og danse. Gutten glemte hesten. Hesten vrinsket én gang; men endda husket ikke gutten paa ham. Hesten vrinsket en gang til. Da kom gutten ihug hesten sin og løp ut til den. «Hugg hodet av mig,» sa hesten. — «Hugge hodet av dig?» sa gutten, «skulde jeg hugge hodet av dig, saa meget godt som du har gjort mot mig?» — «Hugger du ikke hodet av mig, saa biter jeg hodet av dig,» sa hesten. Saa maatte gutten hugge hodet av hesten, og saa kastet han hodet over skulderen sin. Hodet blev til en vakker ung mand. Manden fulgte gutten ind i kongsgaarden, og saa fik han ogsaa være med at ture bryllup.
